

Ärendenummer U2025/02279

Svenskt Friluftslivs yttrande över Slutbetänkande av Utredningen om en förbättrad elevhälsa: SOU 2025:113

Inledning

Svenskt Friluftsliv är paraplyorganisation för 28 ideella friluftsförbund i Sverige som tillsammans har 2 miljoner medlemskap, varav omkring 300 000 är barn och ungdomar. Tillsammans består organisationerna av närmare 7 000 lokala- och regionala föreningar som varje år aktiverar och engagerar ett stort antal människor i befolkningen utöver sina medlemmar inklusive elever och pedagoger i skolundervisning. Vi representerar således en av Sveriges absolut största folkrörelser.

Det övergripande syftet med Svenskt Friluftsliv är att fungera som företrädare och samlande kraft för friluftsförbunden såväl när det gäller övergripande friluftsförbundsrelaterade frågor som frågor som rör friluftsrörelsen specifikt. Svenskt Friluftslivs vision är att bidra till ett hållbart friluftsliv i Sverige genom kunskapsspridning, främjandet av organiserat friluftsliv och allmänt bidra till goda förutsättningar till vistelse i naturen på ett hållbart sätt. På så sätt kan vi bidra till ökad beredskap, öka Sveriges attraktion som turistland, främja folkhälsa och livskvalitet. Svenskt Friluftsliv verkar även för att främja mer friluftsliv och utevistelse i förskolans och skolans undervisning och verksamheter. Forskning visar att friluftsliv och uteundervisning i skolan har ett tydligt samband med positiv hälsoutveckling, förbättrad inlärning, bättre skolprestationer, personlig utveckling, ökad koncentration, med mera, hos elever (Svenskt Friluftsliv, 2023). Flera av våra medlemsorganisationer arbetar redan idag med friluftsliv och uteundervisning mot elever, i samverkan med förskolor och skolor.

Svenskt Friluftsliv vill uttrycka en reservation mot att vår organisation inte fanns med bland de aktörer som tillfrågades att lämna synpunkter i ärendet. Frågan är dock av sådan betydelse för friluftsrörelsen och våra medlemsorganisationer att vi, trots detta, väljer att dela vårt remissvar. Vår förhoppning är att våra perspektiv och vår samlade kompetens kan bidra till ett mer heltäckande beslutsunderlag.

Övergripande inspel

Svenskt Friluftsliv tar inte ställning till Slutbetänkandets slutsatser och rekommendationer, men anser det vara positivt att elevhälsans roll och funktion i de olika skolformerna

förtydligas och stärks. Det är många aktörer som efterfrågat kraftigt ökade satsningar på elevhälsan, vilket skulle ge elevhälsan bättre förutsättningar att arbeta bredare med förebyggande och hälsofrämjande insatser i skolan och med eleverna. Den ökade psykiska ohälsan hos barn och ungdomar i samhället kräver krafttag, inte minst från skolans olika aktörer inklusive elevhälsan. Slutbetänkandet är ett steg i den riktningen.

Det finns ett stort behov av att elevhälsan får förutsättningar att motverka stillasittande, psykisk ohälsa och övervikt och fetma hos elever. Nationella kartläggningar visar att 4 av 5 barn och ungdomar inte når rekommendationen för fysisk aktivitet och hälsa, stillasittandet har ökat kraftigt, liksom andelen som har psykisk ohälsa och övervikt och fetma. Dessa riskfaktorer för såväl ohälsa som undermåliga skolprestationer är dessutom ojämnt fördelade i befolkningen, med större andel barn från familjer med låg utbildning och socioekonomi som drabbade. I och med att barn vistas i skolan under hela sin uppväxt finns goda möjligheter att påverka deras levnadsvanor, hälsa och mående i positiv riktning.

Svenskt Friluftsliv anser att Slutbetänkandet tydligare skulle kunna lyfta fram betydelsen av skolans utemiljöer som en viktig lärmiljö för inläring, utveckling, ökad fysisk aktivitet, minskat stillasittande och mer friluftsliv hos elever. Betänkandet anger att lärmiljön i sig kan påverka elevers psykiska hälsa. Det finns vetenskaplig evidens för att uteundervisning, som leder till ökad fysisk aktivitet och kontakt med naturen, inte bara främjar inläring och utveckling, utan även främjar fysisk och psykisk hälsa hos barn och ungdomar (Svenskt Friluftsliv, 2023). Elevhälsan skulle kunna ta en mer aktiv roll i att förespråka uteundervisning och ökad fysisk aktivitet för elever mot skolans huvudmän och pedagoger vilka planerar och genomför undervisningen. I dag sker en stor majoritet av all undervisning inomhus, speciellt i så kallade teoretiska ämnen. Forskning visar emellertid att även resultat i teoretiska ämnen kan förbättras genom att förlägga delar av undervisningen till utomhusmiljöer. Slutbetänkandets förslag om att elevhälsan ska bli mer integrerad med övrig skolverksamhet skapar goda förutsättningar för en sådan utveckling.

Slutbetänkandet och skollagen anger att elevhälsan ska arbeta såväl förebyggande som hälsofrämjande. Slutbetänkandet anger att elevhälsan ska vara en integrerad del av planeringen, uppföljningen, analysen och utvecklingen av utbildningen inom ramen för skolans systematiska kvalitetsarbete. Förslaget från Svenskt Friluftsliv om att elevhälsan borde uppmuntra mer undervisning utomhus och inkludera mer friluftsliv i skolans verksamhet är i linje med elevhälsans arbete med psykosociala och specialpedagogiska insatser.

För att skolan och elevhälsan ska kunna arbeta mer hälsofrämjande krävs även en satsning på att skapa grönare och mer aktivitetsvänliga skolgårdar. Det saknas nationella kartläggningar av svenska skolgårdars status, men de flesta experter och aktörer är överens om att de flesta svenska skolgårdar generellt har behov av utveckling och förnyelse – inte minst vad gäller gröna miljöer och att utformas för uteundervisning. Vad gäller miljöer för lek, fysisk aktivitet, friluftsliv och uteundervisning är det även viktigt att värna och utveckla de naturmiljöer som ligger i anslutning till förskolor och skolor.

Elevhälsan skulle kunna verka för att värna dessa naturmiljöer och skydda dem från exploatering.

Referenser

Svenskt Friluftsliv (2023) Friluftslivets och naturens mervärden och samhällsnytta – En kunskapssammanställning om friluftslivets betydelse för folkhälsa och ett hållbart samhälle. Redaktör: Johan Faskunger. Stockholm.